

בשבילי הפרשה

ישיבת מיר ירושלים

גיליון שבועי לתלמידי, בוגרי וידידי ישיבת מיר

פרשת בשלח - שבת שירה, תשפ"ד

מין ראש הישיבה הגאון הגדול רבי בנימין ביינוש פינקל זצוק"ל י"ט בשבט תש"ן

דברי הימים

נשמר מכל דגוד של איסור אבק רבית

מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי בנימין ביינוש פינקל זצוק"ל נשמר מכל משמר שלא להכנס לשום עסק שהיה בו אפילו ריח של רבית.

פעם קרוב משפחה הפציר בו שיתן לו היתר עיסקא העיר מרן רה"י: "חז"ן מהאיסור שבדבר, יש גמרא שאומרת שכל מי שלוקח רבית כאילו אומר שמה רביתו היה שוטה ח"ו, כי אם משה היה יודע עד כמה זה רוחי הוא היה מתיר זאת. מוסיפה הגמרא, שהעסקים הכלכליים קורסים כתוצאה מרבית, וזה גם מדאיג אותי!"

כשנוצר צורך דחוף לקומה נוספת בבנין הישיבה, סידר אחד מידידיו של מרן הלוואה שלא תהיה תלויה במדד המחירים לצרכן. פירוש הדבר, לקבל מתנה בחינם. רה"י קיבל את תנאי התשלום בהיסוס רב, במשך כמה ימים חישב באלו מילים להשתמש בתוך היתר העיסקא. סוף סוף הגיע היום, מרן נסע לתל אביב עם בתו כדי לקבל את ההלוואה. לפתע אמר: "אני לא יכול לעשות זאת, זה כמו לשחק באש". ומיד הסתובב וחזר הביתה, כאשר הוא נאלץ להתמודד עם מציאת מקורות אחרים למימון הבנין, והכל כדי להמנע מהתעסקות באבק רבית.

לאחד הספקים של הישיבה נגנב פעם כל כספו ונישאר ללא פרוטה בכיסו לקנות מלאי סחורה חדש. מקור פרנסתו היה בסכנה. רה"י הרגיש שהישיבה חבה לו הכרת הטוב על השנים בהן שירת את

הישיבה בנאמנות. הוא הלווה לו סכום נכבד שבו יוכל להתחיל מחדש את עסקיו, ואט אט הוא פרע את חובו.

תקופה לאחר מכן, ביקש רה"י לקנות ממנו סחורה לישיבה. הלה הציע מחיר מיוחד. מרן רה"י הלכין והתנצל באומרו שנראה לו שאינו צריך שום דבר עבורו לא יעלה על הדעת לקבל מחיר מוזל כתגמול עבור הלוואה!

פעם פגש את בוגר הישיבה רבי יעקב לשינסקי ושאל אם יוכל להלוות סכום כסף גדול לישיבה לזמן קצר. רבי יעקב היה בדרכו לבנק ובדיוק היה לו את הכסף והסכים להלוות אותו לרה"י. תוך כדי שהוא סופר את הכסף, פתאום ביקש רה"י סליחה, ונעלם. רבי יעקב לא הבין מה קורה כאן, הלא הוא ביקש הלוואה? רה"י כנראה הבין לפתע שאם ר' יעקב לא יפקיד את הכסף בבנק תהיה לו ריבית. אם כן, מה בצע שהוא נהזר מריבית, אם הוא מכשיל בה אחרים, ולכן ברח.

הזהירות שלו מריבית, היתה גם הסיבה למנהגו ללכת יום יום לבנק. היתה לו דילמה תמידית, הספקים לא היו פודים את הצ'קים מיד. החזקת שקלים בבנק ליותר ממכה ימים משמעותה הפסד בעקבות הפרשה בשער החליפין, שהשתנה אז במהירות מסחררת. מצד שני, לאפשר מינוס בבנק פירושו תשלום רבית - אופציה גרועה בהרבה. הפתרון? לגשת לבנק יום יום כדי להפקיד את הסכום המדויק שנדרש.

ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים (יז, ח)

בגמ': שרפו ידיהם מן התורה. (סנהדרין דף ק"ו ע"א)

ביאר מרן ראש הישיבה הגאון הרב נחום פרצוביץ זצלה"ה: הכוונה היא שהיו מספרים על ניסי ה' ונפלאותיו, במקום לעסוק ביגיעה בסוגיות העמוקות דיבמות. כי מי שיכול ללמוד את התורה בעמל ויגיעה, אך בזמן הזה הוא מספר בניסים, אצלו זהו רפיון ידיים מן התורה.

פעם אחרת ביאר מרן רה"י הגר"נ זצוק"ל: מהו 'שרפו ידיהם מן התורה', הרי לא אמרו חז"ל שלא למדו תורה.

וביאר, ודאי שלמדו תורה, אלא שהיה זה ברפיון, ולכן היה כח לעמלק לבוא ולהילחם עם ישראל.

(בנין נחום, עמ' תקסח)

דברי רבותינו

זמני כניסת השבת

Baltimore, MD - 5:01	Minneapolis, MN - 4:53
Brooklyn, NY - 4:47	Miami, FL - 5:41
Chicago, IL - 4:37	Monsey, NY - 4:47
Houston, Texas - 5:35	Montreal, Quebec - 4:33
Johannesburg, S. Africa - 6:44	Passaic, NJ - 4:47
Lakewood/Deal, NJ - 4:50	Toronto, Ontario - 5:02
London, UK - 4:23	Yerushalayim - 4:31
Los Angeles, CA - 4:59	Zurich, Switzerland - 4:59

בשבילי הלכה

ע"י הרב הגאון מאיר צבי שפיצר שליט"א
הערות בעניני הלכה. הלכה למעשה יש לשאול לרב

מצות שלש סעודות

כתיב בפרשה לענין המן בשבת, ויאמר משה אכלוהו "היום". וכתוב בקרא ג' פעמים היום. מכאן למדו ג' סעודות בשבת.

ובזמן הסעודות הנה בשו"ע רצ"א ב' כתב דזמן סעודה שלישית אחר חצות. ומקורו מהא דשבת קי"ח ע"א בנפל דליקה במנחה מצילין מזון סעודה א' וכבר דייקו שם תוס' דמשמע דזמן סעודה שלישית היא דוקא מן המנחה ולמעלה. וכן בשו"ע הביא לדבר פשוט דסעודה שלישית צריך לאכול דוקא אחר חצות. והאחרונים הביאו שיטה החולק וסובר דסעודה שלישית יוצא גם לפני חצות ומבואר שיטה זו בראשונים.

והנה לכא' כמו שיש מחלוקת אם צריך סעודה ג' דוקא אחר חצות, כמו כן היא מחלוקת אם צריך סעודה ב' דוקא לפני חצות, ולא אחר חצות. ואיבעית אימא סברא ואיבעית אימא ראיא, חדא דמסתבר כן דכמו שקבעו זמן לסעודה שלישית כמו כן קבעו זמן לסעודה שניה, ועוד דכמו שהביא הרשב"א מהא דאמרו מדיחין לאכול בהם במנחה הוא דוקא, כמו"כ הא דאמרו מדיחין לאכול בהם בשחרית, הוא דוקא. וכן משמע בלשון הרשב"א הנ"ל שכתב בשם בה"ג "דאין חיוב סעודות אלו להזיזן בשחרית וצבאריים ובמנחה" אלמא דלפי החולקים כל אחד יש לו זמנו, וכן משמע מהמשך לשונו שכתב "לא שיהיה החיוב בחילוק אכילות בזמנים אלו". (וכן הא דמדייק תוס' דאמרו במנחה מצילין מזון סעודה אחד ומשמע דלעולם מציל סעודה א' משום דאינו יוצא סעודה ג' לפני חצות א"כ לכא' כמו כן יש לדייק דמשמע דבמנחה לעולם אינו מציל אלא סעודה א' ולא ב' סעודות משום דאינו יוצא סעודה ב' אחר חצות). ונמצא לפי השיטה דסעודה שלישית דוקא אחר חצות א"כ ה"ה דסעודה שניה דוקא לפני חצות.

וכדברינו מפורש בב"ח ריש סי' של"ד בהא דבמנחה מצילין מזון סעודה א', היינו אפ"ל לא אכל סעודה לפני חצות, מ"מ אין מציל אלא סעודה א' אחר חצות דעבר זמן סעודת הבקר והמ"ב שם הביא מהפמ"ג במ"ז שחולק. וטעמו דאע"ג דצריך סעודה לפני חצות, מ"מ בדיעבד בעבר זמנו צריך לקיימו גם אחר זמנו וכמ"ש רמ"א רצ"א א' בעבר הלילה ולא אכל, שיאכל ג' סעודות ביום. וחזינן דסברי הב"ח ופמ"ג דפשוט דסעודה ב' בשבת צריך דוקא לפני חצות. וכן פשוט מהגמ' דמצילין והגמ' דמדיחין, וכמו שלמדו מזה התוס' ושו"ע לענין זמן סעודה ג'. וכן מסתבר דכמו שקבעו זמן לסעודה ג' כמו"כ קבעו זמן לסעודה ב'. וכ"כ בערוה"ש רפ"ח ב'. ותמה שלא כתבו כן הפוסקים. וצ"ב שלא הביא דברי הב"ח ופמ"ג.

מיהו קשה כי כתב מג"א סי' קנ"ז דבתענית דף כ"ה משמע ד' שעות לענין זורק אבן לחמת תולה על הזמן שקם ממתנו, וכתב דמכאן יש ליישב מה שמאריכין בשבת ויו"ט לפעמים אחר ו' שעות היינו משום דחשבינן ו' שעות משעה שקמים ממתנם (ודלא כמ"א סוס"י רפ"א שהזכיר לא להאריך בתפילה עד שעה ו', משום הדין דסי' רפ"ח). ולכא' צ"ע דהלא בלא"ה חייב לאכול סעודה א' לפני חצות.

שו"ר בספר משמרת שבת סי' ט"ז שהוכיח כמו שכתבנו בדעת הרשב"א והר"ן והרמב"ם דכל סעודה יש לו זמן. מיהו כתב שם דדעת התוס' והרא"ש והשו"ע (היינו ממה שכתב אסור להתענות עד חצות) דחולקים ע"ז, וביאר שיטתם דעיקר חיוב ג' סעודות הוא להוסיף סעודה אחת יותר ממה שרגיל בכל יום, והרי סעודה בכל יום הוא לפני חצות כמבואר בגמ' ובשו"ע או"ח קנ"ז, ולכן תיקנו שהסעודה השלישית זמנו דוקא אחר חצות שיהא ניכר שהוא מוסיף סעודה זו, וזהו כל מצות ג' סעודות. (ועדיין צ"ע בזה מהב"ח ופמ"ג של"ד הנ"ל).

לא נתנה תורה אלא לאוכלי מן

שהקשה על מה שכתב הרמב"ם בסוף הל' שמיטה ויובל את ההלכה הידועה וז"ל ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזיכה לכהנים וללויים, הרי דוד אומר ה' מנת חלקי אתה תומך גורלי עכ"ל הרמב"ם. ומבואר בדבריו שמי שנדבה רוחו להמסר לעמל התורה הקב"ה יתן לו פרנסתו כמו שנתן לשבט לוי את כל צרכיו.

וצ"ע מלשון הרמב"ם בפ"ג מהל' תלמוד תורה ה"ו וז"ל מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי לה ולהיות מוכתר בכתרה של תורה, לא יסיח דעתו לדברים אחרים ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחזק, כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ועל הארץ תישן וחי צער תחיל ובתורה אתה עמל עכ"ל. ומבואר כאן מדבריו שמי שמוסר את עצמו לתורה אינו צריך לכלום אלא מאכלו פת במלח ואילו בהל' שמיטה ויובל מבואר שצרכיו הם בכל אדם אלא שהוא מובטח שהקב"ה יספיק לו כמו שנתן ללויים.

ותירץ עפ"י המבואר באוה"ח הק' בפרשת כי תשא שנאמר שם על נדבת המשכן, שהיו שם ישראל שנתנו בנדבת הרוח והיו שם ישראל שנתנו בנשיאת הלב. ופירש האוה"ח הק' שנדבת הרוח הוא שאדם משער את היכולת שלו לנדב ולפי זה הוא נותן. נשיאת הלב הוא שאחרי שמשער את יכולתו מקבל על עצמו קצת יותר. על ידי קבלה זו, הקב"ה מרים את לבו לאפשר לו לקיים את אשר קיבל ובזה עולה הוא למדרגה יותר גבוהה.

לשון הרמב"ם בהל' שמיטה ויובל הוא כל אשר נדבה רוחו אותו ולשון הרמב"ם בהל' תלמוד תורה מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי לה, ופירוש שמי שעושה כפי יכולתו הרי זה נתקדש קודש קדשים ויתן לו הקב"ה את כל צרכיו ואילו זה נשאו לבו, שעומד על מדרגה יותר גבוהה, מעלתו הוא בזה גם שאינו צריך לצורכי שאר בני אדם ודי לו בפת ומלח.

ונראה דאפשר לומר בנוסח אחר. הנה כתוב בפרשת המן ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים וכו' למען אנסנו הילך בתורת איש לא, ובמדרש תנחומא איתא מכאן אמר ר"ש בן יוחאי לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן הא כיצד, היה יושב ודורש ולא היה יודע מהיכן הוא אוכל ושותה ומהיכן ללבוש ולכסות, הא לא נתנה תורה לדורש אלא לאוכלי מן.

עוד נאמר על המן מה שמובא ביומא ע"ו א' שאלו תלמידיו את ר' שמעון בן יוחאי מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה אמר להם אמשול לכם משל למה הדבר דומה למלך

הננו עומדים בערב ש"ק פרשת בשלח שזה סמוך ונראה ליום הזכרון של מו"ח מרן ראש הישיבה הגאון רבי בנימין בינוש פינקל זצוק"ל, מלבד כל מעלותיו, הן בתורה הן ביראת שמים ודקדוק ההלכה הן במדות וענינים של בין אדם לחבירו וגמילות חסדים, היה נושא את משא הישיבה הק' על כתפיו ובזה היה מוריד להם לישראל מן, ויה"ר שיהיו הדברים הבאים לזכר ולעילוי נשמתו.

לפני מאה שנה, בשנת תרפ"ד הוציא החפץ חיים זצוק"ל, ביחד עם פאר הדור ורבן של ישראל מרן רבי חיים עוזר זצוק"ל קול קורא בדבר חיזוק תלמוד תורה וחיזוק הדת. שם כתוב על הפסוק בס"פ בשלח, והיה כאשר ירים משה את ידיו וגבר ישראל, שענין הרמת ידים של משה הוא סמל לחיזוק התורה ועמלה. פירוש הדבר הוא עפ"י המבואר בסנהדרין ק"ו א' שמלחמת עמלק באה להם לישראל על שרפו ידיהם מן התורה וע"כ הנצחון בא ע"י החיזוק בה. והוסיף החפץ חיים זצוק"ל שכתבה תורה כאשר ירים בלשון עתיד ולא כאשר הרים בלשון עבר לרמז שכל מלחמות ישראל העתידות לבא על ישראל, הן ברוחניות והן בגשמיות, הדרך היחיד לעמוד בהם הוא רק ע"י התורה הק'. על הפסוק בתהילים עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים דרש ר' יהושע בן לוי במכות י' א' מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה, שערי ירושלים שהיו עוסקים בתורה. ורבו כמו רבו המקורות בש"ס ובמדרשים ע"ז.

הנה בסוף פרק הניזקין מובא שר' יוחנן בן זכאי יצא מירושלים כשהיה במצור לדבר עם אספסיאנוס. במדרש איכה (א' ל"א) יש הוספה שלא מוזכר בגמרא. ר"י בן זכאי שלח את ר' אליעזר ור' יהושע להביא את ר' צדוק. כשהגיע ר' צדוק קם ר"י בן זכאי מפניו. שאל אספסיאנוס את ריב"ז וז"ל מן קדם הדין סבא צותרא את קאים, פירוש מפני מה אתה עומד בפני הסבא המאוס הזה. ענה ריב"ז שאם היה עוד אחד כמוהו אפילו אם היה לך חיילים כפול ממה שיש לך עכשיו, לא היית יכול לכבוש את ירושלים. ושאל שוב אספסיאנוס, במה כחו גדול אמר ריב"ז וז"ל דאכל חד גמזוז ופשוט עלוהי מאה פרקין, פירוש מכח אכילה של גמזוז (פרי הדומה לתאנה) הוא יכול ללמוד מאה פרקין (זמן שיעור הלימוד בבית המדרש, ר"ל סדר לימוד).

וצ"ע, שאם באנו לפרש את השבח ששיבח ריב"ז את ר' צדוק, אין נראה שכוונתו היא, שאם חכמים אחרים מסוגלים, דרך משל, ללמוד ששים או שבעים פרקי לימוד על אכילת גמזוז אחד הוא, ר' צדוק, יכול ללמוד מאה. א"כ צ"ע מהו הכח הגדול של ר' צדוק. ועוד צ"ע לאיזה צורך ראו חז"ל לחזור על מה שקרא אספסיאנוס את ר' צדוק בלשונו הטמא סבא צותרא, במקום לכתוב מפני מה עמדת לפני אדם זה.

שמעתי בשם המשגיח, הגה"צ רבי מתת' סלומון זצוק"ל,

ובכל זאת הוא אחד שיודע צרכי בניו וביתו ומכוון לבו לשמים והקב"ה מספיק לו כמו שזיכה לכהנים וללויים.

אולם בהל' תלמוד תורה מדבר על מי שנתקיים בו באהבתה תשגה תמיד ובשביל אהבתה עושה עצמו שוגה להניח כל עסקיו ולרוץ לדבר הלכה (כלשון רש"י בעירוובין). על אדם זה נאמר ומתקיים פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה אשריו בעולם הזה וטוב לו לעולם הבא.

ומעתה נראה שזו התשובה שענה ר"י בן זכאי לאספסיאנוס כששאלו מה כחו הגדול של ר' צדוק. כל בן אדם מחושב שרצונו לשבת כל היום בשקידה על התורה יודע כמה צריך לאכל לפת שחרית שיהי' לו כח ללמוד. כשקם בבקר עליו לעסוק בצרכיו כדי שיוכל ללמד כאוות נפשו.

לא כן ר' צדוק. באהבתו לתורה הוא מניח צרכי גופו ורץ לבית המדרש לדבר הלכה. וכן הוא עושה וממשיך עד אשר הכח שהיה לו מהגמזוז הקודם אזל וכלה. ואז הוא לוקח עוד גמזוז ויש לו כח לעוד מאה פרקים. עליו אמר ר"י בן זכאי אם היה עוד אחד כמוהו היו מנצחין וירושלים לא היה נופל ליד האויב.

מעשה בבחור אחד שניגש להג"ר לייב מאלין זצוק"ל לבקש רשות להעדר מסדר שלישי בשיבה. אחרי נתינת הרשות אמר לו ר' לייב זצוק"ל אבל תדע לך שארוחת ערב בישיבה נותנים עבור סדר שלישי לא עבור סדר שני, זאת אומרת שדרך העולם הוא שהאכילה נעשית כדי שיהי' כח ללמוד. אבל מי שמניח עסקיו ורץ לדבר הלכה אוכל רק כאשר אין לו כח. וזה מידתו של ר' צדוק.

ומה שחז"ל ראו לנכון לומר את המלים שאמר אספסיאנוס על מראהו של ר' צדוק הוא לרמז לנו שלא נכשל אנחנו לא להכיר את ערכם של בעלי התורה אשר מקיימים בעצמם ובאהבתה תשגה תמיד.

וראוי להוסיף שכל דברינו כאן אין על שני סוגי מתמידים הענין הוא שיש שני סוגי תלמוד תורה. כל אחד ואחד המחפש חיזוק לתורה יכול לקחת את מידתו של ר' צדוק ור' אלעזר בן פדת לפרק זמן, וטוב לו.

יה"ר שנזכה להתחזק בתלמוד תורה ובזה נושע בישועת עולמים יחד עם כל בית ישראל.

בשר ודם שיש לו בן אחד פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה ולא היה מקבל פני אביו אלא פעם אחת בשנה עמד ופסק מזונותיו בכל יום והיה מקבל פני אביו כל יום. אף ישראל, מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג ואומר שמא לא ירד מן למחר ונמצא כולן מתים ברעב, נמצאו כולם מכוונים את לבם לאביהם שבשמים.

והנראה משני מאמרי חז"ל אלו, שהנסיון הזה אשר הקב"ה מנסה את ישראל לראות אם הם מסוגלים להיות יושב ושונה אפילו אינם יודעים מהיכן יאכלו ויתכסו למחר - יש שתי אפשרויות איך לעמוד בניסיון. מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים ואינו יודע מהיכן יאכל למחר, הדרך ברור לפניו. הרי הוא מכוון את לבו לאביו שבשמים ומבקש כל צרכיו ולבו סמוך ובטוח שיתן לו הקב"ה את השפע. אם אומרים לאדם, איך אתה מסוגל להיות שקוע בתורה הק' ואין לך במה לפרנס ולכלכל את משפחתך, תשובתו ברורה. אני גומר סדר שני בשעה שבע, הולך להתפלל מעריב חוזר הביתה לאכל וחוזר לסדר שלישי. אחר כך אני פותח ספר תהילים ומקבל את פני אבי שבשמים. זה למען אנסנו הילך בתורתי אם לא.

אבל יש עוד אפשרות לעמוד בניסיון הזה של הילך בתורתי אם לא. אמרינו בעירוובין נ"ד ב' על הפסוק באהבתה (של תורה) תשגה תמיד כגון רבי אלעזר בן פדת. אמרו עליו על רבי אלעזר בן פדת שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק התחתון של ציפורי וסדינו מוטל בשוק העליון של ציפורי. וברש"י שם כתב באהבתה תשגה תמיד בשביל אהבתה תעשה עצמך שוגה ופתי להניח עסקיך ולרוץ לדבר הלכה עכ"ל.

זאת אומרת, שיש אדם, שאם אומרים לו, איך אתה מסוגל להיות שקוע בתורה הק' ואין לך לפרנס ולכלכל את משפחתך תשובתו ברורה תסלח לי בבקשה, לא שמעתי - אני באמצע התוספות. תשובתו הוא כלשון הזהב של האוה"ח הק' בפרשת כי תבא, אם היו הבריות יודעות מתיקות וערבות התורה הק' היו משתגאין ומתלהטין אחרי' זה הדרך השני' שע"י אפשר לעבור הנסיון של הילך בתורתי אם לא.

הגאון רבי חיים גריינימן זצוק"ל באגרותיו מתאר שני סוגי מתמידים. האחד הוא שקוע בתלמודו ארבע עשרה או שש ושבע עשר' שעות ביום על תלמודו. קדוש יאמר לו אולם כשלומד הוא לומד וכשאינו לומד אינו לומד. לעומתו יש אחר, שאין תלמודו קשור למחוגי השעון ולא לחברותא ולא לאיזה בית מדרש. הוא ותלמודו ותורתו אחד הם. הראשון הוא קודש קדשים אבל בן אדם הוא כשאר בני אדם. אבל השני הוא כמלאך ההולך בין בני תמותה.

ונראה דבזה אפשר לפרש דברי הרמב"ם. הרמב"ם בהל' שמיטה יויבל מדבר על מי שפרק מעליו חשבונות הרבים שבקשו בני אדם לתת כל כוחותיו על עמל התורה ונתקדש קודש קדשים.

Below is an English adaptation of this weeks' Parsha Preview which can be heard live every Wednesday at 2:15 PM

The Anticipation Demarcation Harav Hagaon Elimelech Reznik shlita

One explanation Rashi cites (from Mechilta) for the word וְחַמְשִׁים עָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, in the passuk וְחַמְשִׁים עָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, is that it means “one-fifth,” because only one-fifth of Klal Yisrael left Mitzrayim, while four-fifths died during Makkas Choshech.

How can it be that four-fifths of Klal Yisrael became so corrupted in Mitzrayim that they were punished with death? Don't Chazal praise the Yidden in Mitzrayim for maintaining their language, distinctive names, and clothing?

Furthermore, why did they die specifically during Makkas Choshech? The simple explanation is that this was so that the Mitzriyim, who were shrouded in darkness, shouldn't see Klal Yisrael burying their brethren. But perhaps we can suggest an additional explanation.

Before we do that, however, let us ask a question that is posed by the Rishonim: Dasan and Aviram were the resha'im of Klal Yisrael, and any time there was trouble being perpetrated, whether in Mitzrayim or in the Midbar - with the mann, with Korach's rebellion - they were front and center. How can it be that they were included in the one-fifth who left Mitzrayim, and did not die during Makkas Choshech?

One explanation is offered by the Maharil Diskin, who says that Dasan and Aviram were shotrim in Mitzrayim, and we know that the shotrim absorbed the blows of the Egyptians in the place of the Yidden who did the work; instead of hitting their Jewish brethren, they were beaten by the Mitzriyim. So Dasan and Aviram suffered their own pain to prevent other Yidden from suffering. When a person is nosei b'ol im chaveiro and feels the pain of another person, he automatically receives the zechusim of that person and is included in the larger community, even if he himself is not worthy.

Therefore, although Dasan and Aviram personally were not worthy of leaving Mitzrayim, since a portion of Klal Yisrael did go out, Dasan and Aviram, who were hit by the Mitzriyim instead of hitting others, were automatically included in that group.

A Personal Krias Yam Suf

The passuk says, וַיָּגֵד לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם, implying that informants went back to Mitzrayim and told Pharaoh that the Yidden were not planning to

return. Who were the informants? The Maharil Diskin cites a source that identifies these informants as Dasan and Aviram. According to this approach, Dasan and Aviram were not at the Yam Suf with the rest of Bnei Yisrael. They arrived at the Yam Suf only later, along with the Mitzriyim - and Hashem split the Yam Suf a second time just for them.

Unbelievable! They missed the boat because they were busy with the evil act of informing Pharaoh what the Yidden were doing, but nevertheless, because they had shared the pain of the community, they were automatically included in that community, to the extent that they merited their own private, VIP Krias Yam Suf.

The Baalei HaTosafos al HaTorah also address the question of why Dasan and Aviram merited to leave Mitzrayim, and they give a shocking answer. Dasan and Aviram did not despair of the geulah; they were awaiting redemption.

We can infer that the reason four-fifths of Klal Yisrael died during Makkas Choshech was not because they were baalei aveirah, but because they were not awaiting redemption. They were very comfortable in Mitzrayim; indeed, Chazal say that many of the Yidden became very rich during the Makkos. For instance, during Makkas Dam they profited handsomely by selling water to the Mitzriyim; during Arov, wherever a Yid was standing the wild animals would not approach, so the Mitzriyim would hire Yidden, at a premium price, to stand near them. Many Yidden had nice houses and nice living conditions, so when the time came for Yetzias Mitzrayim, they had no motivation to leave. They failed to realize that living in Mitzrayim was not the goal, no matter how comfortable life there was, so they were not worthy of geulah.

Dasan and Aviram had a lot of issues, and did a lot of aveiros, but, for whatever reason, they did want to leave Mitzrayim and enter Eretz Yisrael. Since they were metzapim l'yeshuah, and were not settled and comfortable in Mitzrayim, they were not part of the four-fifths that died. Rather, they belonged to the chamushim, which were differentiated from the other four-fifths by their longing for salvation.

Blinded by Brightness

Returning to the question of why four-fifths of

Below is an English adaptation of this weeks' Parsha Preview which can be heard live every Wednesday at 2:15 PM

Klal Yisrael died, we now understand, based on the words of the Baalei HaTosafos, that it was not a punishment for their sins. Rather, it was because they were comfortable in Mitzrayim, and were not awaiting redemption. They didn't realize that their life in Mitzrayim is not the ultimate purpose; it's only the tip of the iceberg, the beginning of a great future, in which we will grow and elevate ourselves through Kabbalas HaTorah. Anyone who didn't want that or need it had no zechus to leave, so they died in Mitzrayim.

As to the question of why this happened specifically during Makkas Choshech, the Malbim gives an incredible explanation in Parashas Bo, following the opinion of R' Yehudah, cited in the Mechilta, regarding the source of Makkas Choshech. R' Nechemiah says that the darkness came from Gehinnom, but R' Yehudah says it was a choshech shel maalah, meaning that it came from a higher place in Shamayim, from Gan Eden.

The Malbim explains that according to R' Yehudah, the darkness was not really darkness; it was actually a bright light, otherwise known as the ohr haganuz that Hakadosh Baruch Hu created at the beginning of Creation and hid away. The Midrash Tanchuma teaches that He hid it in Torah Shebe'al Peh, because the world was not worthy of it, and a flesh-and-blood mortal being would not be able to cope with a light that bright. During Makkas Choshech, Hashem brought out that intense light.

When a person is confronted with an extremely bright light, he is blinded. Similarly, when a person is confronted with a spiritual light that he is unworthy of, and he does not possess the tools to absorb it, he is completely blinded.

The Malbim uses this idea to explain how it was possible that the Yidden had light when they entered the homes of the Mitzriyim, who were enveloped in darkness at the same time to the extent that they could not move. The Torah says that וְלִכְלֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹרֶךְ בְּמוֹשְׁבֹתָם, and this means the very same light that illuminated for the Yidden blinded the Mitzriyim, who experienced pitch-black darkness while the Yidden experienced a light so powerful that they were able to see inside closets and barrels without opening them.

Can You Handle the Light?

Rabbosai, there's a lesson we take from here. Hakadosh Baruch Hu is ohr; ruchniyus is ohr. Yet at times we are blinded by this light. Some people suffer terribly on Shabbos, and the minute Shabbos

is over, a half hour or 35 minutes after shkiah, they're already plotzing. At times, when davening takes two minutes longer, people are also plotzing.

We have to think about where this comes from. It's not that we have so many more important things to do; it's that we're not really living on that level of Shabbos, of davening, of other spiritual concepts. A person has to learn how to elevate his Torah and mitzvos, and adapt himself to the ohr. He has to realize that Shabbos is a time to connect to Hakadosh Baruch Hu, and he has to go deeper into davening and into Torah and mitzvos. Otherwise, if a person is not worthy, the ohr of ruchniyus and Torah blinds them, and when there is a drop more of that ohr than they can handle, they suffer from it.

We can now understand why it was specifically during Makkas Choshech that the differentiation was made between the one-fifth of Klal Yisrael that were worthy of redemption and the four-fifths who were not. When Hakadosh Baruch Hu brought out this great light, whoever had a connection to it, and realized that the life they were living was not the true purpose, no matter how comfortable they are, and that there is so much more to strive for — those people had the capacity to receive that light. But those Yidden who had no connection to the light died during this makkah, because Makkas Choshech distinguished between those who were living life on paper, without any elevation, content with who they were and what they had, thinking that as long as they don't go down, everything is great.

That's not what life is about. We're in galus, we're in Olam Haze, and we have to be metzapeh l'yeshuah both on a global level and on a personal level. We see Hakadosh Baruch Hu turning over the world and bringing tremendous antisemitism to the world to wake us up and make us realize that we should not be comfortable no matter where we are. No matter how good we think we have it in galus, things can change for the worse, anywhere, in seconds. We're waiting for Mashiach, for the geulah, for Hakadosh Baruch Hu to redeem us. That's on a global level.

On a personal level, we all need to elevate ourselves, elevate our Shabbos, elevate our davening, elevate all the mitzvos we do, and strive to become bigger and better people. With that, we should all be zocheh to yeshuos and nechamos speedily in our days.